

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีความต้องการในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ จำนวนมากโดยส่วนที่เหลือจากการบริโภคและอุปโภคนั้นจะกลายเป็นขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลซึ่งจำเป็นจะต้องกำจัดให้หมดสิ้นไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการทับถมกันของขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุขความไม่เป็นระเบียบรกรุงรัง รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมา อาทิ เช่น การปนเปื้อนในแหล่งน้ำ ปัญหาอากาศเสีย ปัญหามลพิษทางดิน เป็นต้น ปัจจุบันการจัดการขยะมูลฝอย กำลังเป็นปัญหาสำคัญ และมีแนวโน้มจะทวีรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองหลักๆ หรือเมืองแห่งการท่องเที่ยวที่มีประชากรอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากเนื่องจากอัตราการผลิตขยะมูลฝอยของประชากรมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี จนเป็นอีกปัญหาระดับชาติที่แก้ไม่ได้ แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่สามารถหาที่ดินเพื่อกำจัดมูลฝอยได้ในระยะยาวได้หรือทั้งในเรื่องของขีดจำกัดหลายประการ เช่น ขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมและกำจัด ซึ่งหากไม่มีมาตรการแก้ไขแล้วก็จะทำให้มีสถานที่กำจัดขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะเพิ่มมากขึ้นและกระจายไปทั่ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณกว้าง การกำจัดขยะมูลฝอยนั้นมีหลายวิธีด้วยกัน การจะเลือกวิธีการแบบใดแบบหนึ่งนั้น ขึ้นอยู่กับชนิดปริมาณ และสัดส่วนของขยะมูลฝอยต่างๆ และภาครัฐควรมีโรงคัดแยกขยะมูลฝอยแบบครบวงจรใช้ในการกำจัดขยะของแต่ละพื้นที่

จากปัญหาของขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยตรงทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยซึ่งประชาชนในชุมชนมีอิทธิพลในการกระตุ้นจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในเรื่องของขยะมูลฝอยชุมชน โดยเริ่มจากการให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน

แต่การจัดการขยะมูลฝอยที่ครบวงจรมีต้นทุนสูงมาก ดังนั้นประชาชนในชุมชนจึงควรตระหนักถึงการลดปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าการพึ่งพาการกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน จากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ทำอย่างไรที่จะรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนเห็นการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต มาร่วมกันคิดหาวิธีการและแนวทางในการแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการขยะเพื่อเลือกแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าและเกิดจิตสำนึกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และร่วมด้วยช่วยกันในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ให้เหลือน้อยที่สุด การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยการคัดแยกขยะตามแต่ละประเภท มีการนำที่ขยะสะอาดมาสร้างสิ่งประดิษฐ์และทำให้เกิดมูลค่าของผลิตภัณฑ์ มีการนำขยะเปียกมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ลดปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์ การเลือกใช้วัสดุที่ย่อยสลายง่าย และการทิ้งขยะให้ถูกที่ เป็นต้น ชุมชนจึงต้องมีการสร้างข้อตกลงหรือสัญญาประชาคมของชุมชนทุกท้องถิ่นทุกหมู่บ้านในการปฏิบัติ การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอย ให้เป็นแนวทางเดียวกัน

ปัญหาที่มีความสำคัญของภาคอีสานแล้วยังมีประเด็นปัญหาด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับการดำรงชีวิตของประชาชน คือ ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชน ประเด็นปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและเสียอันตรายชุมชน ในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สำคัญ คือ มีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักวิชาการน้อยมาก โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนถูกนำไปกำจัดถูกหลักวิชาการเพียง 2,562.57 ตันต่อวัน (ร้อยละ 13.32) ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดทำให้มีขยะตกค้างสะสม และมีสถานที่กำจัดขยะที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเทกอง การเผา เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดมลพิษด้านสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ การร้องเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำใต้ดิน กลิ่นแมลงพาหะนำโรค (สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559) และองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีปริมาณขยะสะสมจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวน 5,461.76 ตัน และในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 4,155.75 ตัน (แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัธยจาศิริ จังหวัดขอนแก่น, 2560) และมีการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างไม่ถูกหลักวิชาการ จำนวนสถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอต่อความต้องการในการกำจัดขยะของประชาชน

ดังนั้นปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการดังกล่าว จึงทำให้เกิดประเด็นในการศึกษาเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการขยะ และการเลือกนำขยะมาสร้างให้เกิดมูลค่าให้เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอย

เพื่อนำงานที่ได้มาใช้ประโยชน์ ในการลดปริมาณขยะมูลฝอยของชุมชนจำทำให้ไม่เกิดขยะมูลฝอยที่เป็นมลพิษต่อสุขภาพของผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ รวมถึงการลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม และลดภาวะโลกร้อนได้อีกด้วย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ สภาพปัญหา และแนวทางในการสร้างคุณค่าให้กับขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างคุณค่าให้กับขยะในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา สถานการณ์ สภาพปัญหา และแนวทางในการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะและศึกษากระบวนการสำหรับการกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มคุณค่าขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นขอบเขตด้านเนื้อหา 3 ด้าน คือ

1. สถานการณ์ สภาพปัญหา ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
2. แนวทางในการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
3. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

1.3.2 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลในช่วงเดือน มกราคม-สิงหาคม พ.ศ.

2561 รวมระยะเวลา 8 เดือน

ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการ

การดำเนินการ	เดือน							
	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม
1. ทบทวนเอกสารเพื่อจัดทำ โครงร่างวิจัย		←→						
2. สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ในการวิจัย			←→					
3. เก็บรวบรวมข้อมูล					←→			
4. วิเคราะห์ข้อมูล						←→		
5. แปรผลและการเขียนรายงาน วิจัย							←→	

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

3.1 พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

3.2 ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ จากจำนวนประชากรเป้าหมาย จำนวนครัวเรือนหรือตัวอย่าง เท่ากับ 381 ครัวเรือน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการ หมายถึง รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนและการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ขยะมูลฝอย หมายถึง ขยะมูลฝอย และเศษพืชผักจากภาคครัวเรือนของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนและการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของชุมชนในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนต่อการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัดขอนแก่น

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติที่ ประชาชนในชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัดขอนแก่นได้ แสดงออกเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

ชุมชน หมายถึง อาณาบริเวณแห่งหนึ่งที่มีคนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่รวมกันเป็นเวลานาน มีความผูกพันต่อสถานที่นั้น มีจารีตประเพณี มีความคิดเห็นและความเชื่อไปในทางเดียวกัน ใช้ สาธารณสถานและสถาบันต่างๆร่วมกัน สามารถจะร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมอันใดอันหนึ่งได้สำเร็จ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีเลขที่บ้าน และจำนวนครัวเรือนมีหน่วยเป็นครัวเรือน ตามทะเบียน ราษฎรของหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 14 ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัด ขอนแก่น

การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของ ประชาชนในของหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 14 ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัด ขอนแก่น

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนของประชาชนในหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 14 ขององค์การบริหารส่วน ตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัดขอนแก่น เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงแนวทางในการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเป็นการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ในเขตพื้นที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นเอกสารสำคัญในการวางกรอบการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะในเขตพื้นที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีรี จังหวัดขอนแก่น

